

คำวินิจฉัยของ นายชวน หลีกภัย ประธานศาลรัฐธรรมนูญ

ที่ ๑/๒๕๕๒

วันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๒

เรื่อง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิบสองคนได้ยื่นคำร้องอุทธรณ์ต่อศาลรัฐธรรมนูญ กัดค้านว่า
มติของพรรคประชากรไทยมีลักษณะตามมาตรา ๕๗ วรรคสาม ของรัฐธรรมนูญ

นายวัฒนา อัสวเหม ผู้ร้องที่ ๑ กับคณะ ประกอบด้วย พลอากาศเอก สมบุญ ระหงษ์
ผู้ร้องที่ ๒ นายยิ่งพันธ์ มนะสิการ ผู้ร้องที่ ๓ นายประกอบ สังข์โต ผู้ร้องที่ ๔ นายมัน พัทธินัย
ผู้ร้องที่ ๕ นายสำเร็จ อัจฉริยะประสิทธิ์ ผู้ร้องที่ ๖ นายสมพร อัสวเหม ผู้ร้องที่ ๗ นายไกรสิทธิ์
ไกรสิทธิ์พงศ์ ผู้ร้องที่ ๘ นายสุชาติ บรรดาศักดิ์ ผู้ร้องที่ ๙ นายพูนผล อัสวเหม ผู้ร้องที่ ๑๐
นายฉลอง เรียวแรง ผู้ร้องที่ ๑๑ และนายทศศักดิ์ เล็กอุทัย ผู้ร้องที่ ๑๒ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
พรรคประชากรไทย ซึ่งเป็นผู้ร้องในกรณีนี้ได้ยื่นคำร้อง ลงวันที่ ๑๒ ตุลาคม ๒๕๕๑ ขอให้ศาล
รัฐธรรมนูญวินิจฉัยให้มติของพรรคประชากรไทย เมื่อวันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๑ ซึ่งลงชื่อผู้ร้อง
ออกจากทะเบียนสมาชิกพรรคประชากรไทย อันเป็นเหตุให้ผู้ร้องสิ้นสุดสมาชิกภาพของการเป็นสมาชิก
สภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๑๘ (๘) เป็นมติที่มีชอบเนื่องจากขัดต่อสถานะและ
การปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครอง
ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ต้องตามบทบัญญัติ มาตรา ๕๗ วรรคสาม
และวรรคสี่ ของรัฐธรรมนูญ

พิจารณาข้อเท็จจริงตลอดจนเอกสารที่เกี่ยวข้องในเรื่องนี้แล้วสรุปได้ดังนี้

๑. สรุปคำร้องของผู้ร้อง

ผู้ร้องเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคประชากรไทย ได้รับเลือกตั้งเมื่อวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน
๒๕๓๕ ส่วนพรรคประชากรไทยมีนายสมักร สุนทรเวช เป็นหัวหน้าพรรค หลังการเลือกตั้งดังกล่าว
พรรคประชากรไทยมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในสังกัดจำนวน ๑๘ คน คือ นายสมักร สุนทรเวช
นายสุมิตร สุนทรเวช นางลลิตา ฤกษ์สำราญ นายสนิท กุลเจริญ นายชัยศักดิ์ ศิริวัฒน์ นายห้างทอง
ธรรมวัฒน์ และผู้ร้องทั้งสิบสอง แต่เดิมพรรคประชากรไทยเป็นพรรคร่วมรัฐบาลที่มีพลเอก ชวลิต
ยังใจยุทธ หัวหน้าพรรคความหวังใหม่ เป็นนายกรัฐมนตรี โดยมีพรรคร่วมรัฐบาลรวมหกพรรค คือ
พรรคความหวังใหม่ พรรคชาติพัฒนา พรรคกิจสังคม พรรคประชากรไทย พรรคเสรีธรรม และพรรค

มวลงระหว่างที่รัฐบาลภายใต้การนำของ พลเอก ชวลิต ยงใจยุทธ นายกรัฐมนตรีบริหารประเทศนั้น ได้เกิดวิกฤตการณ์ด้านเศรษฐกิจ ซึ่งคณะผู้บริหารได้พยายามทุกวิถีทางที่จะแก้ไข ปรคับประคอง ให้สถานการณ์ที่เลวร้ายต่างๆ ผ่านพ้นไป โดยได้มีการออกมาตรการทางเศรษฐกิจหลายประการ เพื่อแก้ปัญหา รวมทั้งได้มีการปรับคณะรัฐมนตรีหลายครั้งเพื่อนำบุคคลที่มีความรู้ความสามารถเข้ามา บริหารประเทศ แต่เหตุการณ์ต่างๆ ยังไม่ดีขึ้น เมื่อถึงต้นเดือนพฤศจิกายน ๒๕๕๐ พลเอก ชวลิต ยงใจยุทธ จึงประกาศลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี พรรคการเมืองที่เคยสนับสนุน พลเอก ชวลิต ยงใจยุทธ มีความประสงค์จะบริหารประเทศต่อไป โดยสนับสนุนให้ พลเอก ชชาติชาย ชุณหะวัณ หัวหน้าพรรคชาติพัฒนาในขณะนั้นเป็นนายกรัฐมนตรีแทน แต่ในวันที่ ๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ พรรคเสรีธรรมและพรรคกิจสังคมซึ่งเคยลงชื่อสนับสนุน พลเอก ชชาติชาย ชุณหะวัณ ได้หันไปให้การ สนับสนุน นายชวน หลีกภัย หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์เป็นนายกรัฐมนตรี และจัดตั้งรัฐบาลเพื่อแก้ไข ปัญหาของประเทศ การที่พรรคเสรีธรรมและพรรคกิจสังคมสนับสนุน นายชวน หลีกภัย จึงทำให้เสียง ของพรรคร่วมรัฐบาลเดิมเหลือจำนวน ๑๕๗ คน ส่วนเสียงสนับสนุน นายชวน หลีกภัย มีจำนวน ๑๕๖ คน ซึ่งใกล้เคียงกันจนเกิดปัญหาในการจัดตั้งรัฐบาล เมื่อเหตุการณ์เป็นเช่นนี้ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของ พรรคประชากรไทยจึงได้เรียกประชุมเพื่อหาทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว เมื่อวันที่ ๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ เวลากลางคืน ที่ประชุมได้ลงมติเสียงส่วนใหญ่ให้สนับสนุน นายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี โดยมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคประชากรไทยลงชื่อสนับสนุนมติดังกล่าว ๑๕ คน คือ ผู้ร้อง ทั้งสิบสอง นายชัยศักดิ์ ศิริวัฒน์ และนายห้างทอง ธรรมวัฒน์ ต่อมาวันที่ ๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคประชากรไทย ๑๕ คน ดังกล่าว จึงทำหนังสือแสดงเจตจำนง ขอลอนการสนับสนุน พลเอก ชชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนายกรัฐมนตรี และได้มีหนังสือขอสนับสนุน นายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี โดยนำเสนอต่อประธานสภาผู้แทนราษฎรในวันถัดมา ซึ่งผู้ร้อง เห็นว่าสามารถกระทำได้ตามที่มาตรา ๑๕๖ วรรคสี่ ของรัฐธรรมนูญบัญญัติรับรองไว้ จากเหตุดังกล่าว ทำให้ฝ่ายที่สนับสนุน นายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี มีเพียงพอที่จะจัดตั้งรัฐบาลได้ คือ มีจำนวน ๒๑๐ คน ส่วนฝ่ายพลเอก ชชาติชาย ชุณหะวัณ เหลือเพียง ๑๘๗ คน การที่ผู้ร้องตกลงใจดำเนินการ ดังกล่าวเพราะยึดถือผลประโยชน์ของประเทศชาติอยู่เหนือสิ่งอื่นใด การที่หัวหน้าพรรคอ้างว่าได้มีการ สนับสนุน พลเอก ชชาติชาย ชุณหะวัณ ไว้ก่อน ผู้ร้องยอมรับข้อเท็จจริงดังกล่าว แต่ในการลงชื่อนั้น มีเงื่อนไขว่า หากมีเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงก็จะมีการประชุมตกลงกันใหม่อีกครั้ง ดังนั้นเมื่อมีเหตุการณ์ เปลี่ยนแปลงผู้ร้องจึงได้สนับสนุน นายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี

หลังจากที่มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ แต่งตั้ง นายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ แล้ว จากนั้นสมาชิกพรรคประชากรไทยหลายคน พยายามขอให้หัวหน้าพรรคจัดประชุมเพื่อกำหนดแนวทางในการดำเนินงานในรัฐสภาเพื่อให้เป็นไปตามข้อบังคับพรรค แต่หัวหน้าพรรคไม่ยอมจัดให้มีการประชุมทั้งที่มีความจำเป็นที่ต้องจัดตั้งรัฐบาลบริหารประเทศ ผู้ร้องที่ ๓ ซึ่งเป็นเลขาธิการพรรค จึงอาศัยอำนาจตามข้อบังคับพรรคประชากรไทย ข้อ ๓๕ โดยอนุโลมจัดประชุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคประชากรไทยและมีมติเข้าร่วมรัฐบาลเพื่อช่วยกันแก้ไขปัญหาของบ้านเมืองตามวิถีทางของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เสนอตนเข้ามาบริหารประเทศ เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนทั้งประเทศ การที่ผู้ร้องตัดสินใจดังกล่าวทำให้ประเทศไทยมีเสถียรภาพมั่นคงขึ้น จึงเป็นการตัดสินใจที่ชอบด้วยเหตุผล เป็นไปตามแนวนโยบายของพรรค แต่การที่หัวหน้าพรรคไม่จัดให้มีการประชุมพรรคเพื่อพิจารณาว่าจะเข้าร่วมรัฐบาลหรือไม่ ทั้งที่มีความจำเป็นเร่งด่วน จึงเป็นการกระทำที่ตั้งใจให้ขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของผู้ร้อง

เมื่อนายชวน หลีกภัย ได้รับโปรดเกล้า ฯ แต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีแล้ว ผู้ร้องที่ ๑ ถึงผู้ร้องที่ ๔ ได้รับแต่งตั้งให้เป็นรัฐมนตรีในคณะรัฐมนตรีที่ตั้งขึ้นใหม่ คือ

ผู้ร้องที่ ๑ นายวัฒนา อัสวเหม เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย

ผู้ร้องที่ ๒ พลอากาศเอก สมบุญ ระหงษ์ เป็นรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี

ผู้ร้องที่ ๓ นายยิ่งพันธ์ มนะสิการ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม

ผู้ร้องที่ ๔ นายประกอบ สัจจิต เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม

คณะรัฐมนตรีที่ตั้งขึ้นใหม่ได้เข้าเฝ้าถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระมหากษัตริย์ เมื่อวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ หลังจากนั้นวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ จึงมีการประชุมคณะกรรมการบริหารพรรคประชากรไทย โดยมีมติว่าพรรคประชากรไทยไม่เข้าร่วมรัฐบาลซึ่งมีนายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี มติดังกล่าวทำให้เกิดปัญหาการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ทั้งยังเป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริต เพราะแทนที่จะจัดประชุมก่อนมีการถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระมหากษัตริย์ กลับมากระทำภายหลัง อันเป็นการขัดหลักการและจารีตประเพณีของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

วันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๕๑ พรรคประชากรไทยได้จัดให้มีการประชุมคณะกรรมการบริหารพรรคขึ้นที่ประชุมครั้งนั้นมีมติให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาล โดยขณะนั้นมีการอภิปรายไม่ไว้วางใจคณะรัฐมนตรีซึ่งมีนายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี แต่ผู้ร้องเห็นว่าคณะกรรมการบริหารพรรคไม่มีสิทธิลงมติเช่นนั้น เพราะตามข้อบังคับพรรค ข้อ ๓๖ มีความว่า การลงมติในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรให้เป็นไปตามมติซึ่งที่ประชุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคได้ลงมติไว้ ประกอบกับรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๕๗ วรรคหนึ่ง มีหลักการว่า การออกเสียงลงคะแนนในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรย่อมเป็นเอกสิทธิ์โดยเด็ดขาดของสมาชิก ผู้ร้องซึ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจึงประชุมกันเมื่อวันที่ ๒๑ มีนาคม ๒๕๕๑ และมีมติไว้วางใจรัฐบาล และในวันเดียวกันนั้นได้มีการลงมติไว้วางใจรัฐบาลตามที่ได้มีการประชุมตกลงไว้ มติของคณะกรรมการบริหารพรรคประชากรไทย เมื่อวันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๕๑ จึงเป็นการขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ร้อง และยังขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ต่อมาวันที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๕๑ มีการประชุมคณะกรรมการบริหารพรรคประชากรไทยเพื่อพิจารณาข้อกล่าวหาที่ว่า ผู้ร้องฝ่าฝืนมติพรรค โดยไม่เปิดโอกาสให้ผู้ร้องแก้ข้อกล่าวหา และแสดงพยานหลักฐานชี้แจงแต่อย่างใด จึงเป็นการผิดข้อบังคับพรรค ข้อ ๔๓ ข้อ ๔๔ และข้อ ๔๕ ในหมวด ๑๒ การลงโทษสมาชิก ซึ่งที่ประชุมมีมติขับผู้ร้องออกจากการเป็นกรรมการบริหารพรรค นอกจากนี้ในวันที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๕๑ ยังมีการประชุมใหญ่สามัญพรรคประชากรไทย แต่งตั้งกรรมการบริหารพรรคเพิ่มอีก ๒๑ คน ซึ่งเป็นบุคคลที่เชื่อฟังคำสั่งของหัวหน้าพรรค โดยมีวัตถุประสงค์จะให้บุคคลเหล่านั้นลงคะแนนขับผู้ร้องออกจากการเป็นสมาชิกพรรคประชากรไทยต่อไป และหัวหน้าพรรคได้ดำเนินการตามวัตถุประสงค์ดังกล่าวมาเป็นลำดับ โดยอาศัยกระบวนการดำเนินงานอันไม่สุจริต ไม่เป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม เพราะถ้าผู้ร้องพ้นจากการเป็นสมาชิกพรรคก็จะสิ้นสุดสมาชิกภาพของการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วย อันเป็นเหตุให้ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ในสภาผู้แทนราษฎรได้ ทำให้เกิดความเสียหายต่อส่วนรวมโดยมิได้คำนึงถึงเหตุผลตามกฎหมายแต่ประการใด จึงเป็นการใช้สิทธิโดยไม่สุจริต ฝ่ายผู้ร้องได้คัดค้านการเปลี่ยนแปลงกรรมการบริหารพรรคดังกล่าวแล้ว แต่นายทะเบียนพรรคการเมืองได้รับจดทะเบียนเปลี่ยนแปลงกรรมการบริหารพรรคประชากรไทย เมื่อวันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๕๑

วันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๕๑ หัวหน้าพรรคมีหนังสือถึงผู้ร้องเพื่อให้ชี้แจงข้อกล่าวหาตามที่มีสมาชิกพรรคกล่าวหาผู้ร้องในประการที่สำคัญ คือ ขัดมติพรรคประชากรไทย เมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ ที่ไม่เข้าร่วมรัฐบาลของ นายชวน หลีกภัย และขัดมติพรรคประชากรไทย เมื่อวันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๕๑ ที่ให้ลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาลของ นายชวน หลีกภัย ผู้ร้องจึงทำหนังสือชี้แจงข้อกล่าวหา

วันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๑ มีการประชุมร่วมของคณะกรรมการบริหารพรรคและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรค เพื่อพิจารณาลงโทษผู้ร้องตามที่มีผู้กล่าวหา คือ

๑. ผู้ร้องไม่ปฏิบัติตามหัวหน้าพรรคที่ให้สนับสนุน พลเอก ชชาติชาย ชุณหะวัณ หัวหน้าพรรคชาติพัฒนาในขณะนั้น เป็นนายกรัฐมนตรี

๒. ผู้ร้องฝ่าฝืนมติพรรคไปร่วมรัฐบาลกับพรรคประชาธิปัตย์

๓. ผู้ร้องไม่ปฏิบัติตามมติของคณะกรรมการบริหารพรรคในการประชุมลงมติในสภาผู้แทนราษฎร

๔. ผู้ร้องดูหมิ่นให้ร้ายพรรคประชากรไทยและหัวหน้าพรรค

ปรากฏว่าที่ประชุมได้ลงมติโดยเปิดเผยด้วยคะแนนเสียง ๕๕ คะแนนต่อ ๑๒ คะแนน ให้ลบชื่อผู้ร้องออกจากทะเบียนสมาชิกพรรคประชากรไทย ซึ่งข้อเท็จจริงในวันดังกล่าวปรากฏว่ามีผู้เข้าร่วมประชุม ๖๗ คน ในจำนวนนี้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นกรรมการบริหารพรรคด้วย ๓ คน เป็นกรรมการบริหารพรรคที่ไม่ได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ๕๒ คน และเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ไม่ได้เป็นกรรมการบริหารพรรค ๑๒ คน โดยในขณะนั้นพรรคประชากรไทยมีคณะกรรมการบริหารพรรคตามประกาศของนายทะเบียนพรรคการเมือง เมื่อวันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๕๑ จำนวน ๖๒ คน และมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ไม่ได้เป็นกรรมการบริหารพรรค ๑๒ คน ดังนั้นจำนวนเต็มทั้งหมดของคณะกรรมการบริหารพรรคและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ผู้ร้อง) จึงเท่ากับ ๗๔ คน กรณีดังกล่าวนี้ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๒๒ วรรคสอง บัญญัติว่า “การสิ้นสุดของสมาชิกภาพตามวรรคหนึ่ง (๔) ถ้าสมาชิกผู้นั้นดำรงตำแหน่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วย มติของพรรคการเมืองต้องเป็นมติของที่ประชุมร่วมของคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคการเมืองนั้น และมติดังกล่าวต้องมีคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสามในสี่ของจำนวนคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคการเมืองทั้งหมด และการลงมติให้ลงคะแนนลับ.....” เพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายดังกล่าว คะแนนเสียงที่ให้ลบชื่อผู้ร้องออกจากทะเบียนสมาชิกพรรคจึงต้องมีจำนวน ๕๖ คะแนน มิใช่ ๕๕ คะแนน และการลงมติต้องใช้วิธีลงคะแนนลับ ดังนั้นการดำเนินการดังกล่าวจึงไม่ชอบตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมืองเป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้อง

ด้วยเหตุดังกล่าวมา ผู้ร้องจึงขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า มติของพรรคประชากรไทยที่ให้ลบชื่อผู้ร้องออกจากทะเบียนสมาชิกพรรคประชากรไทยมีลักษณะตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๗ วรรคสามและวรรคสี่ คือ ขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ และขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

๒. สรุปคำชี้แจงของผู้ถูกร้อง

พรรคประชากรไทย และนายสมักร สุนทรเวช หัวหน้าพรรค ผู้ถูกร้อง ยื่นคำชี้แจง ลงวันที่ ๒๖ ตุลาคม ๒๕๕๑ ต่อศาลรัฐธรรมนูญ เพื่อขอให้ยกคำร้องของผู้ร้อง หรือมีคำสั่งห้ามคดีของพรรคประชากรไทย เมื่อวันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๑ ที่ลบชื่อผู้ร้องออกจากทะเบียนของพรรคประชากรไทย เป็นมติที่ชอบแล้ว โดยมีสาระสำคัญดังนี้

เมื่อ พลเอก ชวลิต ยงใจยุทธ นายกรัฐมนตรี ได้ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เมื่อต้นเดือนพฤศจิกายน ๒๕๕๐ แล้ว พรรคร่วมรัฐบาลหกพรรค คือ พรรคความหวังใหม่ พรรคชาติพัฒนา พรรคกิจสังคม พรรคประชากรไทย พรรคเสรีธรรม และพรรคมวลชน ได้ประกาศที่จะร่วมกันจัดตั้งรัฐบาลต่อไป โดยจะสนับสนุน พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ หัวหน้าพรรคชาติพัฒนา ในขณะนั้นเป็นนายกรัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคทั้งหมดรวมทั้งผู้ร้องได้ร่วมกันลงชื่อสนับสนุน พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ มอบให้หัวหน้าพรรคเพื่อเสนอต่อประธานสภาผู้แทนราษฎร แต่ภายหลังผู้ร้องซึ่งเคยสมัครใจลงชื่อสนับสนุน พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ กลับถอนชื่อออก แล้วไปสนับสนุน นายชวน หลีกภัย ผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎรในขณะนั้นเป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งผู้ถูกร้องถือว่าเป็นการทำลายระบบพรรคการเมืองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ก่อให้เกิดความเสียหายและแตกแยกความสามัคคีในพรรคการเมืองที่เป็นฝ่ายของผู้ถูกร้อง และเป็นการกระทำที่ขาดวินัย ไร้อรรถาบรรณของสมาชิกพรรค ถือเป็นการกระทำที่ฝ่าฝืนข้อบังคับพรรค ข้อ ๓๕ ข้อ ๔๐ และข้อ ๔๒

พรรคประชากรไทยได้ดำเนินการทางการเมืองเป็นเวลาไม่น้อยกว่า ๑๕ ปี เป็นพรรคการเมืองที่จดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมาย มีข้อบังคับพรรคที่ชัดเจน โดยการจัดประชุมต้องดำเนินการตามหมวด ๕ ว่าด้วยการประชุมใหญ่ ผู้ถูกร้องไม่เคยปฏิเสธหรือขัดขวางการจัดประชุมพรรค การจัดประชุมคณะกรรมการบริหารพรรค หรือการประชุมใหญ่ของพรรค ผู้ร้องยังไม่เข้าใจวิธีปฏิบัติดำเนินการให้เป็นไปตามระเบียบตามข้อบังคับพรรคว่าด้วยการประชุม พรรคประชากรไทยดำเนินการด้วยระบบพรรคการเมือง ไม่มีสมาชิกหรือกรรมการบริหารผู้ใดสามารถปฏิบัติหรือสั่งการอันเป็นการฝ่าฝืนข้อบังคับพรรคได้ อีกทั้งการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญไม่จำเป็นต้องเข้าร่วมรัฐบาลหรือสนับสนุนรัฐบาล แต่อาจทำหน้าที่เป็นฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎรเพื่อตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลและอาจเข้าร่วมเป็นกรรมการชุดต่างๆ ของสภาผู้แทนราษฎร โดยสามารถทำหน้าที่นิติบัญญัติเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนโดยส่วนรวมได้ ดังนั้นการเข้าดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีของผู้ร้องที่ ๑ ผู้ร้องที่ ๒ ผู้ร้องที่ ๓ และผู้ร้องที่ ๔ จึงเป็นการฝ่าฝืนข้อบังคับพรรค ข้อ ๓๕ ซึ่งกำหนดให้เป็นอำนาจของคณะกรรมการ

บริหารพรรคที่จะกำหนดตัวบุคคลเข้าดำรงตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีมิใช่เป็นความเห็นของกลุ่มบุคคล คณะกรรมการบริหารพรรคได้มีมติ เมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ ไม่เข้าร่วมรัฐบาล การกระทำของผู้ร้องจึงเป็นการฝ่าฝืนมติของคณะกรรมการบริหารพรรค ส่วนการเปลี่ยนแปลงกรรมการบริหารพรรค เป็นการดำเนินกิจกรรมภายในของพรรคซึ่งได้ปฏิบัติโดยชอบด้วยกฎหมายและข้อบังคับพรรคทุกประการ ซึ่งนายทะเบียนพรรคการเมืองได้ยอมรับการเปลี่ยนแปลงกรรมการบริหารพรรคแล้ว

การลงมติของคณะกรรมการบริหารพรรคให้ลบชื่อผู้ร้องออกจากทะเบียนสมาชิกพรรค ได้ดำเนินไปโดยชอบด้วยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑ และข้อบังคับพรรคแล้ว โดยการใช้ข้อบังคับพรรคในการลงมติดังกล่าวต้องด้วยบทเฉพาะกาล มาตรา ๕๓ แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑

พิจารณาเรื่องนี้แล้วเห็นว่า เป็นกรณีที่ผู้ร้องใช้สิทธิอุทธรณ์ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๑๘ (๘) เพื่อขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามมาตรา ๕๗ จึงสมควรรับไว้ดำเนินการตามข้อกำหนด ศาลรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๕๑ ซึ่งเรื่องนี้ศาลรัฐธรรมนูญได้รับไว้ ดำเนินการ และได้ออกนั่งพิจารณาเพื่อรับฟังข้อเท็จจริงเพิ่มเติมและให้โอกาสคู่กรณีแสดงความคิดเห็น พร้อมทั้งยื่นเอกสารชี้แจงเพิ่มเติม โดยมีข้อเท็จจริงเพิ่มเติมจากผู้ร้องและผู้ถูกร้อง มีสาระสำคัญ ดังจะกล่าวต่อไป อีกทั้งได้เรียกเอกสารจากนายทะเบียนพรรคการเมืองในส่วนที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง ข้อบังคับพรรคประชากรไทยตามที่บทเฉพาะกาลของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วย พรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑ บัญญัติไว้

๓. สรุปข้อเท็จจริงเพิ่มเติมของผู้ร้องจากการออกนั่งพิจารณาและเอกสารชี้แจงเพิ่มเติม

การที่ผู้ร้องลงชื่อสนับสนุน พลเอก ชชาติชาย ชุณหะวัณ ในเมืองต้นนั้น กระทำตามคำสั่งของ หัวหน้าพรรค มิได้เป็นมติของพรรคและไม่มีการประชุมพรรคเพื่อดำเนินการเรื่องนี้แต่อย่างใด เหตุผลที่ สนับสนุน นายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี เนื่องจากขณะนั้นเกิดภาวะชะงักงันทางการเมือง และเป็นความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ที่ต้องการให้พรรคประชาธิปัตย์เข้ามาแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจ และทางการเมือง การกระทำดังกล่าวเพราะผู้ร้องเห็นว่า ข้อบังคับพรรคและรัฐธรรมนูญได้ให้สมาชิก สภาผู้แทนราษฎรสามารถตัดสินใจทางการเมืองได้ ทั้งนี้ ผู้ร้องได้พยายามติดต่อหัวหน้าพรรคเพื่อให้ มีการประชุมพรรคเพื่อดำเนินการดังกล่าว แต่หัวหน้าพรรคไม่ดำเนินการ ผู้ร้องจึงลงชื่อสนับสนุน นายชวน หลีกภัย เมื่อวันที่ ๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ โดยผู้ร้องบางคนเข้ารับตำแหน่งรัฐมนตรีจนมีพระบรมราชโองการ โปรดเกล้า ฯ แต่งตั้งนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรี และมีการเข้าเฝ้าถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระมหากษัตริย์ เมื่อวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ แล้ว หลังจากนั้นวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ พรรคประชากรไทย

จึงจัดให้มีการประชุมคณะกรรมการบริหารพรรคและมีมติไม่ให้ผู้ร้องเข้าร่วมรัฐบาลอันเป็นการไม่สอดคล้องกับช่วงเวลาที่ผู้ร้องได้ดำเนินการไปแล้ว และยังเป็น การขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

การดำเนินการเพื่อลงมติขับผู้ร้องออกจากพรรคยังไม่ถูกต้อง เพราะผู้ลงมติขับเป็นกรรมการบริหารพรรคจำนวน ๕๔ คนเท่านั้น วิธีการลงมติก็ขัดต่อกฎหมาย เนื่องจากตามกฎหมายพรรคการเมือง ต้องลงคะแนนลับ แต่กลับลงคะแนนโดยเปิดเผยมีหัวหน้าพรรคเป็นผู้นับคะแนนเอง จึงเป็นการขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ทั้งยังเป็นการขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เนื่องจากมติขับผู้ร้องออกจากพรรคจะเป็นเหตุให้ผู้ร้องต้องสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทำให้ปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่ได้ นอกจากนี้คะแนนเสียงที่ให้ผู้ร้องยังไม่ถูกต้อง เนื่องจากตามรัฐธรรมนูญ และกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง ต้องใช้คะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสามในสี่ของจำนวน คณะกรรมการบริหารพรรคร่วมกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรค ซึ่งมีจำนวน ๗๔ คน จำนวนไม่น้อยกว่าสามในสี่ดังกล่าว จึงต้องเท่ากับ ๕๖ คะแนนขึ้นไป แต่มติขับเมื่อวันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๔๑ กลับมีคะแนนเสียงเพียง ๕๔ คะแนน มติเช่นนี้จึงเป็นการขัดต่อกฎหมายไม่อาจใช้บังคับกับผู้ร้องได้

เนื่องจากพรรคประชากรไทยได้ยกเลิกข้อบังคับเดิมเมื่อพุทธศักราช ๒๕๒๕ แล้ว และใช้ข้อบังคับใหม่ คือ ข้อบังคับพรรคประชากรไทย พุทธศักราช ๒๕๒๕ แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช ๒๕๔๐ ซึ่งมีความในข้อ ๒ ว่า “ให้ยกเลิกข้อบังคับพรรคประชากรไทย พุทธศักราช ๒๕๒๕ และให้ใช้ข้อบังคับนี้แทนตั้งแต่วันที่ได้รับแจ้งการยอมรับการเปลี่ยนแปลงจากนายทะเบียนพรรคการเมือง เป็นต้นไป” โดยนายทะเบียนพรรคการเมืองได้จดทะเบียนยอมรับการเปลี่ยนแปลงข้อบังคับพรรคประชากรไทย เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๔๐ ดังนั้นคณะกรรมการบริหารพรรคจำนวน ๕๗ คน ตามข้อบังคับเดิมจึงพ้นสภาพจากการเป็นกรรมการบริหารพรรค ตั้งแต่วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๔๐ เพราะข้อบังคับพรรคใหม่ไม่มีบทเฉพาะกาลให้คณะกรรมการบริหารพรรคชุดเดิมจำนวน ๕๗ คน ปฏิบัติหน้าที่เป็นคณะกรรมการบริหารพรรคต่อไปได้ การดำเนินการบริหารโดยคณะกรรมการบริหารพรรคชุดเดิมซึ่งเลือกตั้ง เมื่อวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๐ จึงไม่ชอบด้วยข้อบังคับพรรคประชากรไทย พระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๒๔ และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑ ดังนั้น มติใดๆ รวมทั้งมติที่ให้ลบชื่อผู้ร้องออกจากทะเบียนสมาชิกของพรรคประชากรไทย จึงเป็นมติที่มีชอบเข้าลักษณะตามมาตรา ๔๗ วรรคสามและวรรคสี่ ของรัฐธรรมนูญ

๔. สรุปข้อเท็จจริงเพิ่มเติมของผู้ถูกร้องจากการออกนั่งพิจารณาและเอกสารชี้แจงเพิ่มเติมในส่วนที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งคณะกรรมการบริหารพรรคชุดใหม่ หลังจากที่นายทะเบียนพรรคการเมืองยอมรับการเปลี่ยนแปลงข้อบังคับพรรคประชากรไทย พุทธศักราช ๒๕๒๕ แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช ๒๕๕๐ เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๕๐ แล้ว ตั้งแต่วันดังกล่าวมาพรรคไม่ได้มีการเลือกตั้งคณะกรรมการบริหารพรรคชุดใหม่ แต่มีการเลือกตั้งกรรมการบริหารพรรคเพิ่มขึ้นเพื่อให้ครบจำนวน ๖๕ คน ตามที่มีการแก้ไขเรื่องจำนวนกรรมการบริหารพรรคไว้ในข้อบังคับพรรคใหม่ นอกจากนี้พรรคประชากรไทยได้ยื่นคำแถลงการณ์เป็นหนังสือประกอบว่า ข้อบังคับพรรคประชากรไทย พุทธศักราช ๒๕๒๕ มีการแก้ไขเพิ่มเติมโดยนายทะเบียนพรรคการเมืองได้ตอบรับการเปลี่ยนแปลงข้อบังคับดังกล่าว เมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๕๐ มีสาระสำคัญเป็นการแก้ไขเพิ่มเติมจำนวนคณะกรรมการบริหารพรรค ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเรื่องนี้ไม่เป็นเหตุให้คณะกรรมการบริหารพรรคสิ้นสุดลง การพ้นจากตำแหน่งของคณะกรรมการบริหารพรรคย่อมเป็นไปตามข้อบังคับพรรค

๕. สรุปเอกสารที่เรียกจากนายทะเบียนพรรคการเมืองในส่วนที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงข้อบังคับพรรคประชากรไทยตามที่บทเฉพาะกาลของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑ บัญญัติไว้

พรรคประชากรไทยได้มีข้อบังคับพรรคใหม่ เรียกว่า “ข้อบังคับพรรคประชากรไทย พ.ศ. ๒๕๒๕ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๕๑” โดยนายทะเบียนพรรคการเมืองได้ตอบรับการเปลี่ยนแปลงข้อบังคับพรรคใหม่ฉบับนี้ เมื่อวันที่ ๒๗ พฤศจิกายน ๒๕๕๑ มีการเปลี่ยนแปลงสาระในข้อบังคับหลายประการ เช่น ตามข้อ ๓๖ เดิม การเสนอหรือรับรองผู้ใด ๆ ตลอดจนการอภิปรายการลงมติในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร ให้เป็นไปตามมติของที่ประชุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรค ซึ่งข้อบังคับพรรคใหม่ในเรื่องนี้ ตามข้อ ๕๓ กำหนดให้กรณีดังกล่าวต้องเป็นไปตามมติของที่ประชุมคณะกรรมการบริหารพรรค หรือการลงมติเพื่อลบชื่อสมาชิกออกจากทะเบียน เดิมข้อ ๕๗ กำหนดว่าต้องมีคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสามในสี่ของจำนวนคณะกรรมการบริหารพรรคและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคกับให้ใช้วิธีลงคะแนนโดยเปิดเผย แต่ข้อบังคับพรรคใหม่ข้อ ๕๕ ได้เพิ่มคำว่า “ทั้งหมด” หลังจำนวนคณะกรรมการบริหารพรรคและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรค นอกจากนี้ การลงมติในกรณีนี้ยังให้ใช้วิธีลงคะแนนลับ อันเป็นการสอดคล้องกับกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง

๖. ประเด็นที่ต้องพิจารณาวินิจฉัย

เมื่อได้พิจารณาข้อเท็จจริงตามคำร้อง คำชี้แจง ประกอบกับข้อเท็จจริงเพิ่มเติมที่ได้จากการนั่งพิจารณา รวมทั้งพยานเอกสารต่างๆ แล้ว มีประเด็นหลักที่ต้องพิจารณาวินิจฉัยว่า มติของพรรคประชากรไทย ที่ให้ลบชื่อผู้ร้องออกจากทะเบียนของพรรค ซึ่งเป็นผลทำให้สิ้นสุดสมาชิกภาพสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๑๘ (๘) เป็นมติที่มีลักษณะตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๗ พรรคสาม ก กล่าวคือ เป็นมติที่ขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญนี้ หรือขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือไม่

ในการพิจารณาวินิจฉัยประเด็นหลักดังกล่าวศาลรัฐธรรมนูญจำเป็นต้องนำหลักการระบบพรรค (Party System) กับหลักการระบอบประชาธิปไตย (Democratic Principles) มาเป็นกรอบโดยนำพฤติกรรมการดำเนินกิจการของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและมติของพรรคที่เป็นประเด็นสำคัญกับข้อกำหนดตามกฎหมายและข้อบังคับของพรรคที่เกี่ยวข้องมาพิจารณาด้วย

ระบบพรรคการเมืองกับหลักการพื้นฐานการปกครองเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งสำหรับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย กล่าวคือ หลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเป็นหลักการเกี่ยวกับจุดหมายปลายทางประสงค์ คือความสุขเจริญรุ่งเรืองของประชาชน และกำหนดแนวทางการปฏิบัติหน้าที่ของปัจเจกชนและประชาชนของสังคมในการดำเนินบทบาททางการเมืองและการปกครองของรัฐ ส่วนพรรคการเมืองและสมาชิกพรรคการเมืองนั้นเป็นองค์กรที่เป็นกลไกจำเป็นและสำคัญของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ในอันที่จะเป็นฝ่ายที่จะดำเนินบทบาททางการเมืองเพื่อให้เกิดผลเป็นรูปธรรมตามเจตนารมณ์ของพรรค

หลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเป็นกรอบที่กำหนดหลักระเบียบและการดำเนินงานของพรรคการเมืองและองค์กรต่างๆ ในขณะที่พรรคการเมืองก็ต้องเป็นไปตามระบบพรรคการเมืองที่สอดคล้องกับระบอบประชาธิปไตย และพรรคการเมืองเองก็ต้องมีสมาชิกของพรรคที่จะเป็นผู้ดำเนินบทบาททางการเมืองตามเจตนารมณ์ และเป้าประสงค์ของพรรคโดยเป็นผู้สื่อประสานอำนาจอธิปไตยของประชาชนให้เกิดผลตามเจตนารมณ์และอยู่ในกรอบกติกาประชาธิปไตย

หลักการพื้นฐานการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันเป็นที่ยอมรับว่าเป็นหลักการพื้นฐานที่สำคัญนั้น มีอยู่หลายประการ เช่น หลักการเคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย (Rule of Law) หลักการถือเสียงข้างมาก (Majority) ในการตัดสินใจลงมติโดยคำนึงถึงเสียงส่วนน้อยด้วย หลักการมีพรรคการเมืองมากกว่าหนึ่งพรรคเพื่อเป็นทางเลือกของปวงชนและมีฝ่ายค้านที่จะคอยตรวจสอบถ่วงดุล

หลักการให้มีตัวแทนทำหน้าที่แทนปวงชนในรัฐสภา หลักการที่รัฐและองค์กรของรัฐต้องบริหารงาน โดยคำนึงถึง และรับผิดชอบเพื่อความผาสุกของปวงชน และหลักการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงกระบวนการใช้อำนาจและอื่นๆ ตามกระบวนการโดยสันติวิธี หรือที่กล่าวกันว่าตามครรลองประชาธิปไตย เป็นต้น

ในกรณีนี้ ที่ประชุมร่วมของคณะกรรมการบริหารพรรคและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคประชากรไทย เมื่อวันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๑ ตั้งข้อกล่าวหาในประเด็นที่มีผลเป็นมติให้ลบชื่อผู้ร้องออกจากทะเบียนพรรค ดังนี้

๑. ผู้ร้องไม่ปฏิบัติตามหัวหน้าพรรคที่ให้สนับสนุน พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ หัวหน้าพรรคชาติพัฒนาในขณะนั้น เป็นนายกรัฐมนตรี
๒. ผู้ร้องฝ่าฝืนมติพรรคไปร่วมรัฐบาลกับพรรคประชาธิปัตย์
๓. ผู้ร้องไม่ปฏิบัติตามมติคณะกรรมการบริหารพรรคในการประชุมลงมติในสภาผู้แทนราษฎร และยังคงหมิ่นให้ร้ายพรรคและหัวหน้าพรรค
๔. ที่ประชุมลงมติโดยเปิดเผยด้วยคะแนน ๕๔ ต่อ ๑๒ คะแนน ให้ลบชื่อผู้ร้องออกจากทะเบียนของพรรคประชากรไทย

จึงเป็นกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญต้องพิจารณาวินิจฉัยว่า การดำเนินงานของพรรคประชากรไทย ที่ทำให้มีการกล่าวหาและมีมติลงโทษดังกล่าวข้างต้นนี้ ขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ หรือขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข หรือไม่

รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๑๘ (๘) ซึ่งบัญญัติว่า “สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลงเมื่อ ...

(๘) ลาออกจากพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิก หรือพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกมีมติด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสามในสี่ของที่ประชุมร่วมของคณะกรรมการบริหารของพรรคการเมืองและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคการเมืองนั้น ให้พ้นจากการเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิก ในกรณีเช่นนี้ ให้ถือว่าสิ้นสุดสมาชิกภาพนับแต่วันที่ลาออกหรือพรรคการเมืองมีมติเว้นแต่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นได้อุทธรณ์ต่อศาลรัฐธรรมนูญภายในสามสิบวันนับแต่วันที่พรรคการเมืองมีมติ คัดค้านว่ามติดังกล่าวมีลักษณะตามมาตรา ๔๗ วรรคสาม ถ้าศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่ามติดังกล่าวมิได้มีลักษณะตามมาตรา ๔๗ วรรคสาม ให้ถือว่าสมาชิกภาพสิ้นสุดลงนับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย แต่ถ้าศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่ามติดังกล่าวมีลักษณะตามมาตรา ๔๗ วรรคสาม สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นอาจเข้าเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองอื่นได้ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย”

รัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๗ บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันจัดตั้งเป็นพรรคการเมืองเพื่อสร้างเจตนารมณ์ทางการเมืองของประชาชนและเพื่อดำเนินกิจการในทางการเมืองให้เป็นไปตามเจตนารมณ์นั้น ตามวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญนี้

การจ้องค้ำครภายใน การดำเนินกิจการ และข้อบังคับของพรรคการเมือง ต้องสอดคล้องกับหลักการพื้นฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นสมาชิกของพรรคการเมือง กรรมการบริหารของพรรคการเมือง หรือสมาชิกพรรคการเมืองตามจำนวนที่กำหนดในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง ซึ่งเห็นว่ามติหรือข้อบังคับในเรื่องใดของพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกอยู่นั้นจะขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญนี้ หรือขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีสิทธิร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย

ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า มติหรือข้อบังคับดังกล่าวขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ให้มติหรือข้อบังคับนั้นเป็นอันยกเลิกไป”

ในส่วนที่เกี่ยวกับพรรคการเมืองนั้น รัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑ ได้สนับสนุนความเข้มแข็งไว้อย่างพอเพียงที่จะเป็นช่องทาง (Venue) สำหรับสมาชิกพรรคในการดำเนินบทบาททางการเมือง เพราะพรรคการเมืองเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่เชื่อมประสานระหว่างปวงชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยกับองค์กรต่างๆ ของรัฐตามกรอบการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เช่น พรรคการเมืองเป็นผู้ส่งผู้สมัครเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสังกัดพรรคการเมืองและหากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสภาพ สมาชิกพรรคก็จะสิ้นสุดสมาชิกภาพสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วย เป็นต้น

รัฐธรรมนูญได้รองรับสิทธิและความเป็นอิสระของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการดำเนินบทบาททางการเมืองในฐานะผู้แทนปวงชนไว้หลายมาตรา เช่น มาตรา ๑๔๕ บัญญัติว่า “สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาย่อมเป็นผู้แทนปวงชนชาวไทยและต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของปวงชนชาวไทย” และมาตรา ๑๕๖ มาตรา ๑๕๗ รวมกันแล้ว เป็นการรองรับหลักการการปกครองระบอบประชาธิปไตย ๓ ประการ คือ หลักการเป็นตัวแทน (Representative) ของปวงชน หลักถือเสียงข้างมาก (Majority) และหลักความมีอิสระภายในกรอบรัฐธรรมนูญ

๗. คำวินิจฉัย

ข้อเท็จจริงของกรณีนี้ประเด็นข้อกล่าวหาที่หนึ่ง ฟังได้ว่าเมื่อต้นเดือนพฤศจิกายน ๒๕๕๐ พลเอก ชวลิต ยงใจยุทธ ได้ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี พรรคร่วมรัฐบาลหกพรรค คือ พรรคความหวังใหม่ พรรคชาติพัฒนา พรรคกิจสังคม พรรคประชากรไทย พรรคเสรีธรรมและพรรคมวลชน ได้ตกลงที่จะร่วมกันจัดตั้งรัฐบาล โดยสนับสนุน พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนายกรัฐมนตรี

โดยสำหรับพรรคประชากรไทย สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ลงชื่อมอบให้ นายสมัคร สุนทรเวช หัวหน้าพรรคไว้ แต่ในวันที่ ๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ พรรคกิจสังคมและพรรคเสรีธรรม สองพรรค ในจำนวนหกพรรคที่ได้ลงชื่อสนับสนุน พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ได้หันไปให้การสนับสนุน นายชวน หลีกภัย หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ เป็นนายกรัฐมนตรี และจัดตั้งรัฐบาลเพื่อแก้ไขปัญหาของประเทศ ทำให้เสียงพรรคร่วมรัฐบาลเดิมเหลือ ๑๕๗ คน ส่วนเสียงสนับสนุน นายชวน หลีกภัย มี ๑๕๖ คน

การถอนตัวของสองพรรคการเมือง คือ พรรคกิจสังคมและพรรคเสรีธรรมออกจากความตกลงร่วมกันของหกพรรค โดยยกเลิกความตกลงที่ให้สนับสนุน พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนายกรัฐมนตรี และหันไปสนับสนุน นายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี ย่อมกระทบกระเทือนความตกลงร่วมกันด้วยเหตุผล ๒ ประการ คือ ประการแรก เสียงสนับสนุน พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ลดลงเหลือ ๑๕๗ เสียง เทียบกับเสียงสนับสนุน นายชวน หลีกภัย ซึ่งมีอยู่แล้ว ๑๕๖ เสียง ผลทางการเมืองในการเลือกนายกรัฐมนตรีก็คือ จะทำให้ไม่สามารถจัดตั้งรัฐบาลที่มีเสียงข้างมากพอที่จะบริหารงานได้ (Workable majority) ประการที่สอง ข้อตกลงระหว่างหกพรรคการเมือง ถูกกระทบอย่างรุนแรงจากการถอนตัวของสองพรรค เหตุการณ์เช่นนี้ถือว่าข้อตกลงหกพรรคไม่มีผลสมบูรณ์ที่จะผูกพันภาคีให้ต้องถือปฏิบัติ เว้นเสียแต่สี่พรรค ได้มีการประชุมและยืนยันมติกันใหม่

เมื่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรข้างมากถึง ๑๕ คน (ผู้ร้องทั้งสิบสองพร้อมด้วยนายห้างทอง ธรรมวัฒน์ และนายชัยศักดิ์ ศิริวัฒน์) จากจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคทั้งหมด ๑๘ คน เห็นพ้องต้องกันไปสนับสนุน นายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี ทางพรรคประชากรไทยต้องรับฟัง

ปรากฏว่า แม้ฝ่ายสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ๑๕ คน จะเรียกร้องและหาทางให้มีการประชุมพรรค แต่ก็ไม่มีการประชุมพรรคแต่อย่างใด จนฝ่ายสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ๑๕ คน ซึ่งมีเลขานุการและรองหัวหน้าพรรครวมอยู่ด้วย ต้องเปิดประชุมกันเอง และลงมติไปสนับสนุน นายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี โดยอ้างว่าสามารถทำได้ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๕๖

ต่อมาวันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้ง นายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี

จนกระทั่งอีกสิบเอ็ดเดือนต่อมา ในวันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๑ ที่ประชุมพรรคประชากรไทย ได้ยกเอากรณีนี้ขึ้นมาเป็นประเด็นข้อกล่าวหาที่หนึ่ง ในการลงโทษลบชื่อออกจากพรรค

พฤติกรรมการดำเนินการของพรรค นับตั้งแต่เริ่มมีปัญหาเกี่ยวกับการเลือกผู้ดำรงตำแหน่ง นายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๖ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ จนกระทั่งพรรคมีมติ เมื่อวันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๑ ให้ลบชื่อผู้ร้องออกจากทะเบียนพรรค เป็นการขัดหรือแย้งหลักการเป็นผู้แทนปวงชนของสมาชิกสภา ผู้แทนราษฎร กับหลักการฟังเสียงข้างมาก อันเป็นหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองระบอบประชาธิปไตย ทั้งมติเดิมที่ให้สนับสนุน พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ก็ขาดสภาพบังคับแล้ว มติพรรคในข้อนี้ จึงเข้าลักษณะตามมาตรา ๔๗ วรรคสาม

ประเด็นข้อกล่าวหาที่สอง ข้อเท็จจริงปรากฏว่า เมื่อได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ แต่งตั้ง นายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ แล้ว ต่อมา ผู้ร้องที่ ๑ ผู้ร้องที่ ๒ ผู้ร้องที่ ๓ และผู้ร้องที่ ๔ ได้รับแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีในคณะรัฐมนตรีใหม่ และได้เข้าเฝ้าถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระมหากษัตริย์ ในวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๐

ต่อมาวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ พรรคประชากรไทยจึงมีการประชุมคณะกรรมการ บริหารพรรคและมีมติไม่เข้าร่วมรัฐบาล ซึ่งมีนายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี

การลงมติดังกล่าวข้างต้นนอกจากได้กระทำภายหลังจากที่ผู้ร้องได้เข้าร่วมรัฐบาล และได้เข้าเฝ้าถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระมหากษัตริย์แล้ว ยังมีนัยว่าขณะที่ผู้ร้องเข้าร่วมรัฐบาล เมื่อวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๑ นั้น พรรคประชากรไทยยังมีมติว่าไม่เข้าร่วมรัฐบาล

นอกจากนั้น ข้อบังคับพรรคประชากรไทย พุทธศักราช ๒๕๒๕ แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช ๒๕๕๐ ที่ใช้อยู่ในขณะนั้น หมวด ๘ การตั้งรัฐบาล ข้อ ๓๔ กำหนดไว้ว่า “ให้เป็นอำนาจของ คณะกรรมการบริหารในการกำหนดตัวบุคคลเข้าดำรงตำแหน่งในคณะรัฐมนตรีในกรณีที่พรรคจัดตั้งรัฐบาล หรือร่วมกับพรรคการเมืองอื่นจัดตั้งรัฐบาล”

โดยที่พรรคประชากรไทยไม่ได้เป็นพรรคจัดตั้งรัฐบาลหรือร่วมกับพรรคการเมืองอื่น จัดตั้งรัฐบาล จึงไม่เข้ากรณีที่ผู้ร้องฝ่าฝืนข้อบังคับพรรค หรือมติของคณะกรรมการบริหารของพรรค

ประเด็นข้อกล่าวหาที่สาม กรณีฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามมติของคณะกรรมการบริหารพรรค ในการประชุมลงมติในสภาผู้แทนราษฎรนั้น ข้อบังคับของพรรคประชากรไทย ที่ใช้อยู่ในขณะนั้น หมวด ๑๐ การปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกรัฐสภา ข้อ ๓๖ มีว่า “การเสนอ หรือรับรองญัตติเรื่องใดๆ ที่ไม่ขัดต่อนโยบายของพรรค หรือรัฐธรรมนูญ ตลอดจนการอภิปราย การลงมติในที่ประชุมสภา ผู้แทนราษฎร หรือที่ประชุมร่วมกันของรัฐสภาให้เป็นไปตามมติซึ่งที่ประชุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ของพรรคได้ลงมติไว้”

คณะกรรมการบริหารพรรคจึงไม่มีอำนาจลงมติว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะต้องลงมติไว้วางใจหรือไม่ไว้วางใจรัฐบาล เพราะถือเป็นหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการปฏิบัติหน้าที่แทนปวงชนในสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งข้อบังคับของพรรคประชากรไทยเองก็กำหนดให้เป็นไปตามมติของที่ประชุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรค และผู้ร้องก็นับว่าเป็นเสียงส่วนใหญ่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคแล้วจึงถือไม่ได้ว่าผู้ร้องฝ่าฝืนข้อบังคับหรือมติของคณะกรรมการบริหารพรรค ข้อกล่าวหาในประเด็นนี้จึงเป็นอันตกไป

ประเด็นที่สี่ เกี่ยวกับมติให้ลบชื่อออกจากพรรค

การประชุมร่วมของคณะกรรมการบริหารพรรคและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรค เมื่อวันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๕๑ ได้ลงมติโดยเปิดเผยด้วยคะแนน ๕๕ คะแนนต่อ ๑๒ คะแนน ให้ลบชื่อผู้ร้องออกจากทะเบียนสมาชิกพรรคประชากรไทย โดยในวันดังกล่าวมีผู้เข้าร่วมประชุม ๖๗ คน ในจำนวนนี้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นกรรมการบริหารพรรค ๓ คน เป็นกรรมการบริหารพรรคที่มีใช้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ๕๒ คน และเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ไม่ได้เป็นกรรมการบริหาร ๑๒ คน (ผู้ร้อง) เป็นที่น่าสังเกตว่าในจำนวน ๕๕ คะแนน ให้ลบชื่อผู้ร้องนั้น มีนายห้างทองธรรมวัฒน์ และนายชัยศักดิ์ ศิริวัฒน์ ซึ่งเป็นผู้ร่วมกับผู้ร้องทั้งสองฝ่าฝืนมติพรรคในประเด็นข้อกล่าวหาที่หนึ่งด้วย

ในขณะนั้น มีคณะกรรมการบริหารพรรคตามประกาศของนายทะเบียนพรรคการเมือง เมื่อวันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๕๑ จำนวน ๖๒ คน และมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ไม่ได้เป็นกรรมการบริหารพรรค ๑๒ คน จำนวนรวมทั้งหมดของคณะกรรมการบริหารพรรคและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ผู้ร้องทั้งสอง) จึงเท่ากับ ๗๔ คน

ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับกรรมการบริหารพรรคที่มี ๕๕ คน (เป็นกรรมการที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ๓ คน และไม่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ๕๒ คน) ปรากฏว่าได้มีการประชุมพรรคเมื่อวันที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๕๑ และได้ขับผู้ร้องออกจากตำแหน่งกรรมการบริหารพรรค และแต่งตั้งกรรมการบริหารพรรคแทน รวมทั้งเพิ่มจำนวนกรรมการบริหารพรรคด้วย โดยผู้ร้องได้คัดค้านว่ากระทำไปโดยมิชอบ และเรื่องนี้ได้มีการคัดค้านเป็นคดีในศาลยุติธรรม

อย่างไรก็ตามประเด็นที่จะต้องพิจารณาเกี่ยวกับมติดังกล่าวนี้มีว่า มติดังกล่าวนี้ชอบหรือไม่ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑ มาตรา ๒๒ วรรคหนึ่ง (๔) บัญญัติว่า

“มาตรา ๒๒ สมาชิกภาพของสมาชิกสิ้นสุดลงเมื่อ ...

(๕) พรรคการเมืองมีมติให้ออกตามข้อบังคับพรรคการเมือง ...

การสิ้นสุดของสมาชิกภาพตามวรรคหนึ่ง (๕) ถ้าสมาชิกผู้นั้นดำรงตำแหน่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วย มติของพรรคการเมืองต้องเป็นมติของที่ประชุมร่วมของคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคการเมืองนั้น และมติดังกล่าวต้องมีคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสามในสี่ของจำนวนคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคการเมืองทั้งหมด และการลงมติให้ลงคะแนนลับ...”

ปรากฏว่าในการประชุมดังกล่าวไม่มีตัวแทนของประชาชนเข้าร่วมตามข้อบังคับของพรรคประการหนึ่ง อีกประการหนึ่ง วิธีการลงมติก็ไม่ถูกต้อง เนื่องจากตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมืองต้องลงคะแนนลับ แต่กลับลงคะแนนโดยเปิดเผย มีหัวหน้าพรรคเป็นผู้นับคะแนนเอง

ข้อบังคับของพรรคประชากรไทยเกี่ยวกับการลงมติในกรณีนี้ที่พรรคนำมาใช้บังคับ คือ ข้อบังคับพรรคประชากรไทย พุทธศักราช ๒๕๒๕ แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช ๒๕๔๐ ข้อ ๔๖ (๕) และ ๔๗ ซึ่งมีดังนี้

ข้อ ๔๖ (๕) มีว่า “เมื่อการพิจารณาสิ้นสุดลง คณะกรรมการบริหารมีอำนาจสั่งการอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้ ...

(๕) ลบชื่อออกจากทะเบียน”

ข้อ ๔๗ มีว่า “คำสั่งตามข้อ ๔๖ (๕) จะมีได้ต่อเมื่อคณะกรรมการบริหารลงมติด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของคณะกรรมการบริหาร

ในกรณีที่สมาชิกผู้นั้นดำรงตำแหน่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วย ต้องมีมติด้วยคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสามในสี่ของที่ประชุมร่วมกันของคณะกรรมการบริหารของพรรค และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรค การลงมติตามวรรคนี้ให้ลงคะแนนเสียงโดยวิธีเปิดเผยเท่านั้น”

รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๑๘ (๘) กำหนดคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสามในสี่ของที่ประชุมร่วมของคณะกรรมการบริหารของพรรคการเมืองและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคการเมืองนั้น ทั้งนี้ โดยไม่มีคำว่า “ทั้งหมด” ต่อท้าย ทำให้เกิดปัญหาว่าจะถือเอาจำนวนคะแนนเสียงสามในสี่ของจำนวนคณะกรรมการบริหารพรรคกับจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคทั้งหมด หรือถือเอาจำนวนเท่าที่เข้าประชุม

หากพิจารณาโดยหลักการทั่วไปแล้ว สัดส่วนคะแนนเกินครึ่ง หรือสองในสาม หรือสามในสี่ หรือสี่ในห้า นั้น สำหรับกรณีที่มีผลสำคัญมักจะกำหนดให้เป็นสัดส่วนจากจำนวนทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ หรือเท่าที่กฎหมายกำหนด เพราะการใช้หลักการโดยถือจำนวนผู้เข้าร่วมประชุมเป็นหลัก หากจำนวนผู้เข้าประชุมมีจำนวนน้อย จะด้วยเหตุผลการดำเนินงานหรือการกลั่นแกล้งหรือติดขัดอย่างใดก็ตาม คะแนนเสียงจากสัดส่วนที่กำหนด อาจจะมีจำนวนน้อยไม่ได้สะท้อนเสียงส่วนใหญ่อย่างแท้จริง ย่อมไม่สมเหตุผลและเจตนารมณ์ของมติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้ามตินั้นเป็นมติในเรื่องที่มีความสำคัญ ผลสำคัญ หรือมีผลกระทบต่อผู้ถูกกล่าวหา เช่น ในกรณีนี้ผู้ถูกลบชื่อออกจากพรรคจะสิ้นสุดสมาชิกภาพ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ก็ถือตามหลักนี้ เช่น การยื่นร่างพระราชบัญญัติที่ถูกยับยั้ง ตามมาตรา ๑๗๕ การลงคะแนนยืนยันตามมาตรา ๑๗๖ สภาผู้แทนราษฎรต้องมีคะแนนเสียงมากกว่า กึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ของสภาผู้แทนราษฎร การยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจ นายกรัฐมนตรี และมติไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรีก็ใช้จำนวนสมาชิกทั้งหมด (มาตรา ๑๘๕) และ มติถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งสำคัญๆ รวมทั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามมาตรา ๓๐๗ ก็ให้ถือเอา คะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสามในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ และการออกเสียงลงคะแนน ต้องกระทำโดยวิธีลงคะแนนลับ

ด้วยเหตุผลดังกล่าว เห็นว่าแม้รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๑๘ (๘) ไม่ได้บัญญัติคำว่า “ทั้งหมด” ไว้ แต่การลงมติที่จะเป็นผลให้ผู้ทำผิดจะต้องถูกลงโทษถึงขั้นสิ้นสุดสมาชิกภาพสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร อันเป็นผู้ได้ใช้อำนาจทางการเมืองแทนปวงชนนี้ เป็นจำนวนคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสามในสี่ของ ที่ประชุมร่วมของคณะกรรมการบริหารของพรรคการเมือง และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรค การเมืองนั้นทั้งหมด และออกเสียงลงคะแนนต้องกระทำโดยวิธีลับตามที่กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยพรรคการเมืองบัญญัติไว้ด้วย

ในกรณีมติพรรคประชากรไทยลบชื่อผู้ร้องออกจากพรรคด้วยคะแนน ๕๔ คะแนน โดยใช้วิธีเปิดเผย ซึ่งถือว่าได้ดำเนินการตามข้อบังคับของพรรค แต่ขัดต่อกฎหมายที่กำหนดว่าไม่น้อยกว่าสามในสี่ของ จำนวนคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคการเมืองทั้งหมด ซึ่งจะต้องมี ๕๖ คะแนนขึ้นไป ดังนั้น จึงเป็นการใช้มติตามข้อบังคับที่ขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐาน แห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ข้อกล่าวหาและมติในประเด็นที่หนึ่งและที่สองเป็นผลจากการดำเนินการของพรรคประชากรไทย ซึ่งขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญนี้ และขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ประเด็นที่สาม ผู้ร้องไม่ได้ฝ่าฝืนข้อบังคับของพรรคตามข้อกล่าวหา ส่วนประเด็นที่สี่ มติของพรรคลงชื่อผู้ร้องออกจากพรรคโดยพรรคถือว่าได้ดำเนินการตามข้อบังคับของพรรค แต่เมื่อปรากฏว่า ข้อบังคับของพรรคขัดต่อกฎหมาย การที่พรรคใช้มติดังกล่าวจึงเป็นการดำเนินการที่ขัดแย้งต่อหลักการว่าด้วยการเคารพและปฏิบัติตามกฎหมาย (Rule of Law) อันเป็นหลักการพื้นฐานอันหนึ่งของการปกครองระบอบประชาธิปไตย

โดยเหตุและผลแห่งการวินิจฉัยประเด็นข้อกล่าวหาและการลงมติดังกล่าวมา จึงวินิจฉัยว่า มติของพรรคประชากรไทยที่ลงชื่อผู้ร้องออกจากทะเบียนพรรคประชากรไทย มีลักษณะตามมาตรา ๕๗ วรรคสาม ของรัฐธรรมนูญ ผู้ร้องอาจเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมืองอื่นได้ภายในสามสิบวันนับตั้งแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย

นายเชาวน์ สายเชื้อ
ประธานศาลรัฐธรรมนูญ